

Josef Káninský

Stanislav Hrabě

BĚLEHRAD

1976

Evropské zlato za všechny miliony

Antonín Panenka / Ivo Viktor / Zdeněk Nehoda / Karol Dobiaš / Jozef Vengloš

Ladislav Vízek / František Štambachr / Dušan Herda / Pavol Michalík / Petr Slaný

Jan Koller / Miroslav Kadlec / Luboš Kubík / Karel Poborský / Karel Rada / Jozef Chovanec / Vítězslav Lavička / Milan Máčala

Luděk Macela / Jiří Jarošík / Josef Václavský / Adolf Scherer / Pavel Mažák / Milan Bokša / Pavel Skramlík

Vladimír Drbohlav / David Nehoda / Ondřej Zlámal

BĚLEHRAD 1976

Evropské zlato za všechny miliony

Josef Káninský

Stanislav Hrabě

BĚLEHRAD 1976

Evropské zlato za všechny miliony

Josef Káninský

Stanislav Hrabě

Autoři a nakladatel děkují všem osobnostem, které svým svědectvím přispěly k textu této knihy, a panu Petru Studénkovi, marketingovému řediteli FK Dukla Praha.

Autoři dále děkují panu Peteru Šurinovi, pracovníku mediálního oddělení Slovenského fotbalového svazu, panu Milanu Carvanovi, vedoucímu klubovny na stadionu na Julisce, a panu Ladislavu Valáškovvi, bývalému řediteli Bohemians 1905.

Nakladatel rovněž děkuje panu Stanislavu Terebovi, autorovi fotografií z ME 1976.

Copyright © Josef Káninský, Stanislav Hrabě, 2015

Preface © Ladislav Vízek, 2015

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2015

Photographs © Stanislav Tereba; ČTK/DPA; ČTK/DPA/Karl Schnurrer, 2015

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Laňková, 2015

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2015

ISBN 978-80-7475-124-0

PŘEDMLUVA

aneb Na tenhle tým musíme být věčně hrdí

Bylo to legendární mužstvo. Produkt sestavený ze samých vynikajících fotbalistů. Když si to teď říkám, jde mi mráz po zádech, co to bylo za kluky. Napovídám toho dost, ale když jsem tenkrát přišel mezi ně, byl jsem zticha. Dobrovolně.

V roce 1976 už jsem hrál rok ligu v Dukle Praha, a mrzí mě, že mi tenkrát národák utekl, ale byl jsem mladoučký, vzal jsem to sportovně. Věděl jsem, že ještě nemám šanci dostat se mezi legendy. Snad jsem mohl jet jako náhradník, jenže jsem moc vylítl s formou a trenéři si možná mysleli, že jsem „hráč-náhoda“, že to byla klika. Hned po Euru jsem do toho mužstva naskočil, takže jsem viděl, co tam bylo za morálku, za partu. To bylo neuvěřitelné, všichni byli úžasní!

Anton Ondruš, to byl pro mě pojem. Seděl jsem s ním u stolu, on byl úžasný. Ivo Viktor v brance – obrovská osobnost. Jsem rád, že jsem je chvíli zažil přímo fyzicky.

Na oba zápasy jsem tehdy koukal v televizi. Holanďani, to je můj manšaft, i teď. Mám je strašně rád, protože oni hrají ofenzivu. Nevymenuju zdaleka tolik německých fotbalistů jako holandských. Tehdy tam byl Crujff, našim jsem proti nim nevěřil. Jenže oni zahráli!

A pak penalty proti Němcům a doma velká sláva. Pamatuju si na návrat, přijeli jako z Hollywoodu. Ale byli to hlavně partáci a spoluhráči. Naskočili jsme společně do tréninku a frčelo to. Byli mistry Evropy, hodně slavní, v Dukle je potom trenér Vejvoda nechal moc vyskakovat. Říkal jim: „Kluci, výborný, ale je to za námi a jdeme zase na to.“ Pak jsme udělali dva tituly, v roce 1977 jsme ho vzali Slovanu Bratislava, což byl základ mužstva šampionů.

Že jsem začínal s mistry Evropy, to byl pro mě start jako hrom. Obhajoval jsem za ně po čtyřech letech zlato v Itálii, veliká čest. Věděl jsem, že ho asi neobhájíme, ale zhostili jsme se toho úkolu dobře. Udělali jsme třetí místo.

Ještě tam s námi byli nějací mohykáni z Bělehradu, hrál jsem s nimi i karty. Vzpomínám si, jak za mnou na zájezdu v Austrálii v roce 1980 trenér Vengloš přišel a řekl mi, abych se jich pomalíčku pustil. Že už to pro mě není dobrá parta, že jsou v mužstvu na dožití, zatímco já už jsem někde jinde. Tak jsem ho poslechl, ale byl jsem strašně rád za to, že jsem s nimi začínal, protože oni nás naučili, co bylo potřeba.

Tohle zlato je jedním z mezníků našeho fotbalu. V takové konkurenci náš tým vyhrál Evropu, protože všichni uměli tak skvěle kopat. Musíme na něj být věčně hrdí.

Ladislav Vízek

ÚSPĚCH ZA VŠECHNY MILIONY

V lednu toho roku vzletěl poprvé slavný Concorde na pravidelnou linku. Koncept letadla s typicky zahnutou špicí byl později překonán a roku 2003 dosloužil. V červnu 1976 byla veřejnosti zpřístupněna nejvyšší volně stojící budova, CN Tower v Torontu, měřící 553,33 metru (dnes je třetí nejvyšší stavbou světa). A fotbalový fanoušek, čtrnáctiletý bubeník Larry Mullen Jr., onoho jara v Dublinu spřádá plány na vytvoření kapely, která dobude svět. O půl roku později vzniknou U2, nejslavnější poprocková formace dneška, která se nikdy nerozpadla.

Zato se mezitím rozpadlo Československo. Bratislavskou televizní věž Kamzík, zprovozněnou dva roky před velkou fotbalovou slávou, zavřeli a zase otevřeli. Liberecký vysílač a hotel Ještěd, který vznikl ještě o dvanáct měsíců dřív, byl v roce třicetiletého jubilea triumfu fotbalistů prohlášen národní kulturní památkou.

Letiště v pražské Ruzyni se jmenuje Václava Havla. Pozdější prezident a jeden z nejznámějších Čechů všech dob vystupuje v roce 1976 jako prostředník mezi pronásledovanými členy skupiny The Plastic People of the Universe a zahraničním tiskem, pořádá protesty proti jejich zatčení. Pozdvižení v disentu povede k vytvoření Charty 77 a jejímu zveřejnění 1. ledna následujícího roku. Na začátku léta ještě nikdo netuší, že při letecké havárii stroje IL-18 na pravidelné lince z Prahy do Bratislavy zahyne zřícením do jezera Zlaté piesky jaksi symbolicky 76 cestujících.

Ona vodní plocha a rekreační oblast v Ružinově leží vzdušnou čarou nějakých pět kilometrů od Tehelného pole, jednoho z nejslavnějších stadionů bývalé federace. Státu Čechů a Slováků, jehož existence mezi lety 1918 a 1992 vynesla zdejšímu fotbalu několik výrazných úspěchů. Jak východní, tak západní část si může přičítat podíl na stříbrných medailích ze světových šampionátů v le-

tech 1934 (finálová prohra 1:2 s domácí Itálií) a 1962 (1:3 ve finále s Brazílií v Santiagu de Chile).

Je tu bůhvíproč podceňované olympijské zlato z Moskvy 1980 a také dva bronz. Jeden nesmyslně zapomenutý z premiéry evropského šampionátu v roce 1960 (tehdy Pohár evropských národů), kdy Československo zdolalo v boji o třetí místo v Marseille domácí Francii. A pak poslední federální medaile z mistrovství Evropy 1980 v Itálii. O bronz opět s domácími a neapolský úspěch v penaltovém rozstřelu.

V tom týmu byla ještě spousta zlatých hochů z Bělehradu. Vlastně z Bělehradu a Záhřebu, protože obě města tehdy byla svědkem největšího výsledku československé kopané. Toho Velkého Zlata. Spousta jiných věcí zanikla, nebo se změnila, ani tehdejší Jugoslávie už neexistuje, Bělehrad je metropolí Srbska a Záhřeb hlavním městem Chorvatska.

Co ale přetrvává vše, je legenda o tom, jak hoši Václava Ježka (a Jozefa Vengloše) dobyli evropský trůn.

O prachy nešlo

Jak cenné to vítězství je, svědčí fakt, že se už skoro zapomělo na cestu Československa až k velkému vrcholu. Závěrečný turnaj tehdejšího Eura se hrál za účasti pouhých čtyř týmů, a to naposledy; o čtyři roky později už jich bylo osm. Evropská fotbalová asociace měla tenkrát mnohem méně členů oproti padesáti čtyřem, což je stav v době vzniku této knihy. Do kvalifikace bylo přijato dvaatřicet mužstev a rozděleno po čtyřech do osmi skupin. Vítězové postupovali do čtvrtfinále. Tímto sítím musel naposledy projít i celek pořadatelské země.

Sami aktéři tehdejších událostí si už hůř vzpomínají na etapu vedoucí ke dvěma jugoslávským duelům. Od listopadu 1974

do listopadu 1976 sehrálo později úspěšné mužstvo dvacet utkání bez porážky, se dvěma kvalifikačními duely na olympijský turnaj se šňůra protahuje na dvaadvacet. Ano, byla tam spousta remíz a veřejnost svým fotbalistům nevěřila, tak jako mnohdy jindy v dějinách domácího fotbalu. O to větší pak byla euforie z návratu zlatých hochů, vždyť i skeptický národ (nebo dva národy, chcete-li) dokáže sportovní úspěch odměnit.

Sluší se hned v první kapitole rozvést, jak slabě byli jeho nositelé odměněni po finanční či společenské stránce. Těžko se žilo za železnou oponou, přestože špičkoví sportovci měli řadu privilegií a výhod, o nichž se běžnému občanovi ani nesnilo. Tak byla tehdejší socialistická, prý rovnostářská republika nastavena – jedni si byli rovnější než jiní. Systém nepsaných i psaných výhod měl mnoho podob, ať už se jednalo o kariérní postup, dostupnost lékařské péče nebo různé úlevy. Například od vojenské prezenční služby. Této úlevy si fotbalisté užívali nejradši, i když za cenu poněkud absurdní praxe. Místo aby nastoupili jako běžní vojáci do zbraně, byli převedeni do armádních klubů a hráli dál fotbal. Těch pár příležitostí, kdy museli navléci uniformu, si odbyli co nejrychleji. Nikdo to nijak zvlášť neprožíval, doba s sebou nesla různé formality i „normality“, nad nimiž lze s odstupem zakroutit hlavou. Ale fakt, že se na dva roky direktivně změnil dres, je zcela proti smyslu kolektivního soutěžení.

Socialistický sport neznal profesionály. A tak i fotbalisté, pokud nestudovali nebo nekroutili vojnu, byli oficiálně vedeni většinou jako zaměstnanci průmyslových podniků. Dostávali podle toho oficiální tabulkové platy, ale veřejným tajemstvím bylo, že mají mnohem víc. Byl tu systém prémie, vytvářely se i černé fondy, centrálním vedením země i sportu mlčky trpěné. I když: pokud si někdo příliš vyskakoval, zahrával si s režimem, který neváhal využít ad hoc vytvořených zákonů a na obezličku rozkrádání ma-

jetku v socialistickém vlastnictví se toho dalo naroubovat dost. Proto tu a tam vypukla aféra se zpronevěrou oddílových peněz a podobně.

Ano, fotbalisté si žili dobře. Ale tento nadstandard trval jen krátce; oproti tomu, jak si mohli život zařídit jejich výkonnostně srovnatelní protihráči v západní části Evropy, nebo ve srovnání s materiálním zázemím moderního profisportu po pádu železné opony, to byl chudý život. A tak když slavný Antonín Panenka, autor nezapomenutelné penalty, té, co završila velké zlaté tažení, řekne, že o prachy nešlo, je to postoj daný okolnostmi, jemuž je třeba věřit. „Finančně nás nic nemotivovalo, šlo nám o sportovní úspěch,“ tvrdí dnes jeden ze strůjců šampionského titulu.

Musíš na to mít nervy

Následující kapitoly nám pomohou připomenout si onen triumf ze sedmdesátého šestého, a to v době, kdy reprezentační smlouvy zaručují hráčům pokrytí nákladů na cestu a pobyt při akcích národňaku a navíc prémie za každý bod získaný v mezistátních zápasech, a to i s outsidersy. V případě postupu na velký turnaj a následného úspěchu se přerozdělují stamiliony. A reprezentanti v kvalifikaci o Euro 2016, konané v roce čtyřicetiletého jubilea Bělehradu, dokonce pobírají prémie předem.

Evropská fotbalová unie garantuje každé národní asociaci, jejíž tým postoupí na závěrečný turnaj ve Francii, zhruba osm milionů eur, prémie pak skáčou podle získaných bodů a vítěz si přijde na částku kolem pětadvaceti milionů eur. Dle české tradice bývá mezi hráče a realizační tým podle specifického klíče rozdělena polovina. Pak jsou tu ještě motivační částky sponzorů, osobní sponzoři, a podobně.

O něčem takovém se před čtyřmi desítkami let nikomu ani nepsalo. „Byl bych rád, aby dnešní hráči věděli, za co jsme hráli. Já si to pamatuju přesně: za čtvrté místo jsme měli dostat čtyři tisíce, za třetí šest, za druhé osm a za titul deset. Dopředu to tak bylo stanoveno. Němci měli domluvených třicet tisíc marek,“ neváhá vyspat z paměti Karol Dobiaš, Slovák usídlený v Praze. Byl jedním z těch, kdo disproporcí mezi Východem a Západem vnímali citlivěji. „Jakmile jsme postoupili přes Holanďany, říkali jsme si s Víťou (Ivo Viktor): ‚To ne!‘ Šli jsme za vedením výpravy, a oni to zvýšili na šestnáct. Už nevím, kdo tam byl, asi předseda svazu Tománek. Když jsme se vrátili, byla velká sláva, a tak nám prezident Husák a předseda vlády Štrougal pak dali ještě dvacet. Náhradníci měli asi míň. A říkali, že v důchodu můžu brát pět set korun měsíčně. No, v důchodu už jsem, nikdo mi nedal ani korunu, takže za mistra Evropy jsem dostal třicet šest tisíc korun,“ shrnuje Dobiaš vzpomínky fotbalistů.

V této knize nás přímí účastníci závěrečných bojů, sami slavní hráči, provedou dobou, jež se leckomu mladšímu dnes může jevit jako zvláštní a těžko pochopitelná. Co ale všichni chápeme společně, je fotbal, jeho zákonitosti, vývoj a jakási zvláštní neměnnost. Vždyť s modernizací tréninkových metod, úpravami pravidel i zkvalitňováním veškerého zázemí stále zůstává to podstatné – lepší vyhrává. A když se hraje fair play, platí to vždycky.

Nositelé zlatých medailí věří, že by se uplatnili i dnes. „Zvládli by to všichni,“ myslí si Panenka, ačkoli nejkritičtější je vůči sobě: „Fotbal člověk nezapomene hrát, jenže rychlost mi nikdy moc nevyhovovala. Fotbalově bych to zvládl, jinak bych moc platný nebyl. Ale je to otázka dnešního a dřívějšího tréninku. My jsme trénovali dvakrát denně po dvou nebo dvou a půl hodinách, žádný volný den nebyl, soustředění bylo před zápasem a někdy i po zápase. To byla řehole. Jediná výhoda byla, že člověk nechodil do práce.“

Jak je jeden opatrný, tak je druhý rázný. Dobiaš má na současnou garnituru fotbalistů v české nejvyšší soutěži jasný náhled. „Někteří hráči, kteří dnes běhají po hřištích, by nám v mé éře nenosili ani tašky. Ne že by s námi hráli, ale nenosili by nám ani tašky! A to jsou velmi dobře placení,“ přisazuje si.

Nehoda díky své manažerské roli ví o tom, jak těžké je prosadit se v cizině, které vlastnosti je pro to třeba mít. „V těch důležitých zápasech se člověk musí prosadit. A když na to nemáš nervy, nebude z tebe nikdy velký hráč,“ míní. Jeho slova nás přivádějí zpět do onoho roku, nebo spíš let. Na následujících stránkách se dozvíme mnohé o tom, jaká byla bělehradská parta. Kdo měl zásluhu na tom, že vznikla. Kdo v ní hrál jakou roli a jak to bylo s Panenkovou penaltou. Podíváme se za kulisy toho, co bylo vidět v televizi a co dnes sledujeme nostalgicky z černobílých záznamů a sestřihů. A taky se zmíníme o tom, jaký význam a dosah měl titul mistrů Evropy, jak byl doceněn a vůbec jaké detaily s ním byly spojeny.

Vraťme se tedy v tomto textu i v čase až do listopadu 1974, kdy mužstvo Československé socialistické republiky remizovalo v přátelském zápase s Polskem 2:2. Na pražském stadionu Letná začala ona dvaadvacetizápasová série.

Jedna stopa vedle druhé

To bylo měsíc poté, co Československo vstoupilo do kvalifikace prohrou 0:3 s Anglií. „Říkalo se, že nemáme šanci,“ potvrzuje dobové veřejné mínění Nehoda. To se postupně začalo obracet. Po čtyřgólové výhře nad Kyprem si na Letnou přijelo pro debakl 0:5 Portugalsko. Následovaly další tři nerozhodné výsledky v přípravě a odvěta s Anglií. „To bylo strašně silné mužstvo. Proti tomu potřebuješ štěstí, náhodu, gól, na který už se nedá reagovat,“ do-

plňuje Nehoda. Byl to on, kdo přesnou hlavičkou vyrovnal vedení soupeře. Ta byla důležitá. Kdyby jí nebylo, asi bychom se tak daleko nedostali. Krátce po změně stran zvrátil Dušan Galis skóre na 2:1, a tak to i skončilo.

Remíza v Portugalsku a povinná výhra na Kypru znamenaly, že Československo vyhrálo skupinu o bod před Anglií, která dvakrát remizovala s Portugalskem (za vítězství se udělovaly dva body). Zbýval ale ještě jeden krok. „Dostali jsme ty nejhorší soupeře, Rusy,“ zvažní i po letech Panenka. Přesněji řečeno to byl Sovětský svaz, mistr Evropy z roku 1960 a poražený finalista z let 1964 a 1972, který do té doby na závěrečném turnaji nechyběl. „Mezi lidmi se říkalo, že jim to budeme muset pustit,“ dává muž s vytríbenou kopací technikou nahlédnout do atmosféry, jaká panovala v takzvaném sovětském bloku. „Ale já nikdy nezažil ani náznak, že by to mělo dopadnout takhle nebo takhle.“

Nehoda se připojuje: „Žádné politické tlaky nebyly. A ukázalo se to na hřišti. Sověti neměli proti nám doma šanci. Nevím, jestli to bylo respektem, nebo čím. Nedovedu si to vysvětlit.“ Panenka vzpomíná na to, že zápasy s tímto protivníkem byly zvlášť pro něj nepříjemné, protože na jeho vkus byli hráči sborné vřdycky hodně běhaví. Přesto to byl on, kdo po první trefě Jozefa Módera přidal po změně stran v úvodním čtvrtfinále na Tehelném poli druhou branku. „V odvetě jsem seděl na lavičce, měl jsem bolavé koleno,“ dodává.

Při odvetě se na Centrálním stadionu v Kyjevě (dnes Ukrajina) tísnilo sto tisíc diváků. Ale Čechoslováci se nelekli ani jich, ani věhlasných jmen v domácí sestavě, včetně aktuálního držitele Zlatého míče Olega Blochina z místního Dynama. Přitom světové mínění stále jako by nechtělo připustit, že by Sovětský svaz vypadl. Na druhé straně Západ hostům před odvetou tak trochu fandil. Objevila se spousta článků, které odkazovaly na aktivitu Václava Havla

jako symbolu celého disentu. A někteří znalci historie z Německa vzpomínají, jak byli bláhoví, že fandili budoucím pokořitelům, aby Blochin a spol. skončili před branami závěrečného turnaje...

A skončili! Móder, jenž nikdy předtím ani potom v reprezentaci neskóroval, přidal k bratislavskému gólu další dva a domácí před zklamaným publikem pouze dvakrát vyrovnali. Jeden každý z těch, kdo zasáhli do hry v kvalifikaci i potom v Jugoslávii, nechal na cestě ke zlatu svou výraznou stopu. Nehoda dokáže přehlédnout celou etapu: „Trenér Ježek po příchodu z Holandska začal zkoušet. Opravdu zkoušet. Během roku 1973 vyzkoušel snad padesát, šedesát hráčů včetně mě. On to třídil a tříbil. Kvalifikace na mistrovství světa se prohrála, ale začalo se budovat velké mužstvo.“ Ano, to, které už Blochinova trefa na konečných 2:2 několik minut před koncem nemohla v Kyjevě zastavit.

Z toho, jak dopadla zbývající čtvrtfinále, bylo jasné, že čtyři zápasů o medaile budou vrcholem sezony. Větším než finále Poháru mistrů evropských zemí (přímý předchůdce Ligy mistrů), v němž Bayern Mnichov v glasgowském Hampden Parku proti AS St. Etienne po výsledku 1:0 získal potřetí za sebou velkou klubovou trofej. Nizozemci dvakrát zdolali sousední Belgičany a Němci i Jugoslávci prošli dál přes Španěly a Velšany podobně jako Čechoslováci hlavně díky výhram 2:0 v domácím prostředí.

Hrdiny bychom měli ctít

O tom, jak vypadalo těch několik dní na půdě tehdejší Socialistické federativní republiky Jugoslávie, pojedná tato kniha v dalším textu. Proto ve chvíli, kdy máme v povědomí, jak ohromný kus práce museli hráči odvést na hřišti, aby vůbec byli jedním ze čtyř účastníků mistrovství Evropy, přeskočme zase do současnos-

ti. Vždyť přítomnost by měla své hrdiny vést navěky jako hrdiny. Zdaleka tomu tak ale není a už vůbec není pravda, že velká sláva šla ruku v ruce s vysokým ohodnocením.

„Jakmile jsme se dostali do finále, byli jsme v očích fanoušků a fotbalové veřejnosti hrdinové,“ říká Panenka. Také návrat zlatých medailistů stál za to. „Z letiště se jelo autobusem, cesta byl perfektní, přijetí neuvěřitelné,“ zasní se František Štambachr, jehož pobyt na turnaji jakožto dodatečně povolaneého hráče byl velmi krátký. „Neměli jsme uříznutý autobus, jako když se vrátili stříbrní z Chile, ale ty špalíry lidí kolem cesty... Ještě jednou – neuvěřitelné!“ On sám si dobře vzpomíná na to, jak to bylo s odměňováním. „Já si vlastně domů nic nepřivezl, ani tu medaili, tu jsme dostali nějak potom. Bylo jich jenom třináct, takže ji přímo na hřišti nedostali všichni. A prémie jsme taky neměli žádné, protože jsme nenastoupili, až těch dvacet tisíc od Husáka.“

Dvacet a šestnáct tvrdě vysoutěžených, co to tehdy bylo vlastně za obnos? „Celkem to bylo na půl škodovky,“ odhaduje Viktor podle ceny dobového osobního automobilu domácí proveniencí. „To je z dnešního pohledu nepředstavitelné. Něco jsme si za to pořídili, já jsem asi začal stavět barák, ale jinak o tom nerad mluvím. Když se vás dneska zeptá někdo mladý na tréninku, proč jste to vlastně hráli, co říct?“ Také podle Nehody to nebyla suma, jaká by mohla změnit komukoli život. „My jsme všechno měli – auto, byt, nějaké peníze. Tenkrát se to tak ekonomicky nebralo. Alespoň já jsem o tom nepřemýšlel,“ dává nepřímou odpověď na otázku, jakou Viktor tu a tam mezi mladými fotbalisty dneška slýchá. A Panenka debatu korunuje: „Nynějším klukům můžeš dát milion za každý zápas, a stejně takový výsledek neudělají. Peníze jsou příjemné na výšení, ale nejvíc jde o sportovní čest a úspěch.“

Je z dnešního pohledu čest mít doma vyznamenání od autoritativního režimu? Vždyť tentýž režim znemožnil hráčům legálně

opustit republiku a hrát v cizině. „Jsem asi blbej, ale mám ho doma vystavený,“ říká Nehoda o Řádu práce. Držiteli poměrně vysokého státního vyznamenání, tehdy (alespoň oficiálně) velmi populárního, se stali ještě Dobiaš, Viktor, kapitán Anton Ondruš, Ján Pivarník, Jaroslav Pollák a oba trenéři. „Nevím, jak to rozdělovali, v komunistické straně jsem tehdy nebyl. Ostatní dostali nějaká nižší vyznamenání a jako mužstvo jsme obdrželi nějaký další řád,“ vypočítává Nehoda.

Pro Dobiaše to dnes představuje důvod ke srandičkám. „Tondo Panenka dostal Vyznamenání za zásluhy o výstavbu. Já mu říkám: ‚Tondo, vždyť jsi nic nepostavil.‘ “ Terč vděčných vtípků na to však nedbá a k režimní plaketě se staví pozitivně: „Mám to schované. Mám i tituly Mistra sportu a Zasloužilého mistra sportu.“ Přestože medailím té doby dominují pěticípé hvězdy coby symboly komunismu, jsou rády alespoň čímsi hmatatelným, co může připomínat velké okamžiky a vyvolávat silné vzpomínky a dojmy. Panenka ostatně vyjadřuje jakousi nostalgii, když tvrdí: „My jsme měli hezčí fotbalový život, než mají dneska, nebo potom ty další generace. A že jsme si ho užili! Já jsem se svým životem spokojený.“

O to větší příležitost pro mladší současníky, aby projevili velkým postavám nejslavnějších etap československého fotbalu úctu a docenili je. „Myslím, že ti mladí kluci si vzpomenu,“ nachází smířlivý postoj Panenka, i když si pamatuje, jak rychle vlna euforie odezněla. „Nepropagovalo se to, to se tenkrát nedělalo,“ dává do kontrastu někdejší zvyklosti se současnými, kdy je sportovní úspěch skoro vždy předmětem marketingu a staví se na něm různé kampaně.

Vždyť ani tři jubilea po dekadách od bělehradského vítězného finále nebyla nijak zvlášť propagována. A jak dopadne to čtvrté? „Půjdu za panem Peltou,“ tvrdí odhodlaně Dobiaš při zmínce o předsedovi Fotbalové asociace ČR, „aby nám zaplatil pobyt

na mistrovství Evropy ve Francii.“ Panenka věří, že jak český, tak slovenský svaz něco k výročí vymyslí, ale hned přidá legrácku: „Ono je těžké něco udělat, na hřiště už z nás skoro nikdo nevrze.“ Takže by se za odměnu nejraději podíval na oba balkánské stadiony. „Od té doby jsem tam nikdy nebyl. S Rapidem jsme hráli v Bělehradě, ale proti Partizanu. Dobří holubi se vracejí. Ale kdo to zaplatí? Klub internacionálů na to nemá.“

Dobiaš jako znalec poměrů v obou částech bývalé federace celou problematiku zobecňuje: „V Česku je Nadace fotbalových internacionálů, k životnímu jubileu ti zaplatí oběd, dostaneš hodinky nebo prsten. Mně teď poslali k Vánocům dvanáct tisíc korun a těm, kterým je osmdesát let, posílají peníze na přilepšenou. Na Slovensku to není, tam se o starší hráče, co něco dokázali, nikdo nestará,“ dokáže se rozzlobit rodák z Handlové.

Rozhovory s hráči do této publikace vznikly v předstihu a události náš text jistě opraví, možná dokonce předběhnou. Jisté však je, že si hrdinové z roku 1976 zaslouží alespoň občas pocítit úctu.

/jk/

FOTBAL TOTÁLNÍ I FATÁLNÍ

Období, v němž se zrodil jeden z velkých novodobých úspěchů českého fotbalu, postup do finále Eura 1996 v Anglii, znamenalo zároveň soumrak jedné velké fotbalové éry. Tou byla hra na posledního před brankářem, kterému se ve fotbalové hantýrce říkalo zametač, a dva předstopery. Vyspělé týmy začaly postupně přecházet na čtyřčlennou defenzivní linii, a přestože se tato novinka ve zdejších luzích a hájích domestikovala s typickým zpožděním a doprovázela ji velká skepse, nevyhnutelnost hrát moderně nakonec přesvědčila i největší odpůrce a tradicionalisty.

Jenže co je ve fotbale tradicionalismus? Do jaké míry je herní systém odpovědný za výsledek, za výkony jednotlivců, za to, že jeden tým je v určité dějinné fázi lepší než druhý? Které faktory jsou nakonec rozhodující, jestliže strojově hrající favorit podlehne třeba i na pohled hůře vyhlížejícímu outsiderovi, který dá do hry něco víc než jen naučené stereotypy?

Z fotbalu takové otázky nikdy nevymizí – a aktuální jsou i teď, čtyřicet let po největším úspěchu tuzemského fotbalu. Vlastně tím spíš právě teď, protože jestli existuje český tradicionalismus, pak zcela jistě vychází z provinčního myšlení a pere se ve velkém souboji s globálními trendy, jejichž přejímání je doprovázeno stejnou skepsí jako před dvaceti lety, přestože nové milénium pokročilo notně dál a svět je spojen informačními dálnicemi a sítěmi. Je to dobře, nebo špatně?

Češi (a Čechoslováci, dá-li se to tak ještě říct) byli vždy sví. Mívali přednosti, jejichž uplatněním ukazovali světu možnosti malého národa. I ve fotbalu. Česká ulička byla ve své době natolik moderní, že se z ní stal dějetvorný prvek. Říká se mu kolmice, finální přihrávka, průniková přihrávka, možná i jinak, vypadá to však stále stejně. Nahrávající hráč, kdysi playmaker nebo špílma-

chr, prostě záložník s citem pro hru a vytváření šancí, najde místo v soupeřově obraně a pošle míč mezerou, kterou v tu chvíli třeba nikdo ani nevidí, na zakončovatele.

Jenže tento (většinou) útočník musí o umění a chytrosti spoluhráče vědět. Musí si umět naběhnout, kolmici převzít. Musí o existenci uliček, českých nebo jiných, něco tušit, a taky důvěřovat, vždyť často nabíhá naslepo. Spolupráce dvou mužů na hřišti, to už je systém. Nebo lépe řečeno základ systému. Trénuje se to. Piluje. Dokonce dře, protože trenéři jsou neoblomní, mají své představy a chtějí po svěřencích, aby uměli, co je v teorii popsáno a praxí ověřeno.

Má se za to, že k českým přednostem patří improvizace, a traduje se, že bývaly doby, kdy zdejší sportovci dokázali soupeře přechytračit fištrónem a – ano, říká se tomu tak – vyčůraností. A taky, k údivu celého světa, národ největších kverulantů na planetě občas dokáže předčit ostatní národy na sportovním kolbišti kolektivním, soudržným výkonem.

Do Wembley v roce 1996 dokráčeli svěřenci Dušana Uhrina staršího díky systému, který tento trenér pro mužstvo zcela pragmaticky vybral. Výtečně zvládnutou obranou. To je ale jen půl pravdy. Vždyť v zahajovacím utkání skupiny tuto obranu s liberem neboli zametačem dokázali Němci dokonale rozebrat a eliminovat. A v rozhodujícím duelu o postup s Ruskem to na skálopevnou hráz taky nevypadalo, vždyť tam byly tři inkasované góly. Navzdory tomu to však tohle mužstvo dozadu umělo a ani ve čtvrtfinále, ani v semifinále neinkasovalo.

Přesto se nedá tvrdit, že by stříbro z Wembley bylo dílem nějakého ostrého zandoura, tak jak ho praktikovali Řekové v Portugalsku o osm let později, kdy měli Češi Karla Brücknera vyložené ofenzivní soubor, šlapající jako hodinky, jenže pozdějším šampionům z poloostrova Hellas stejně podlehli v semifinále.

Fenomén dobré obrany ale nepodcenil ani „Klelí Petra“ Brückner. Nit skvělých defenzorů a perfektně zvládnutých obranných systémů se táhne historií československé kopané a vytváří v ní stopu červenější, než jak se praví v onom rčení. Pak ale existují momenty, kdy se hráči ze zdejších luhů a hájů i zpod kopců a hor bývalé východní části federace této tradici jaksi vymkli. Byl to třeba Pepi Bican, česko-rakouský střelecký fenomén, jenž ve své době zastínil vše. Nebo nedávno zesnulý Josef Masopust, autor nezapomenutelného slalomu, který by si zasloužil ochrannou známku.

Zde není prostor pro reprezentativní výčet, vážený čtenář jako dobrý znalec fotbalu si doplní své favority, ať už ví něco o herním systému slavných „Chilanů“, stříbrných medailistů z mistrovství světa 1962, anebo si pamatuje, jak rozbíjela obranné valy soupeře skvělá brücknerovská středová řada s perfektně se doplňujícími hroty Milanem Barošem a Janem Kollerem.

Pak je tu ale ještě jedna záležitost, která se vymyká. Nazývá se bělehradská parta. Co to bylo za fotbal, jímž se prosadila? Jaké prvky rozhodly o tom, že překonala tolik výtečných protivníků – v kvalifikaci Anglii, v „barážovém“ čtvrtfinále Sovětský svaz a na samotném turnaji Nizozemsko a nakonec i Německo, byť „jen“ ve slavném penaltovém rozstřelu? Měla systém, nebo reagovala účelově, improvizálně? Šla se světovými trendy?

První se rozbili Angličané

Především budiž řečeno, že do hry vstoupil stratég jménem Václav Ježek. A že dostal prostor, protože v prvních letech trenérského působení u národního mužstva nebyl výsledkově úspěšný. Dokázal však v pravý čas rozpoznat, co od jakého hráče může chtít a jak